

Pel fet d'entendre el patrimoni arqueològic com un bé comú de la societat, difícilment puc acceptar que el seu funcionament es regeixi per les lleis de l'oferta i la demanda. Amb prou feines ens podem imaginar a cap professional que, davant d'imminents pèrdues econòmiques en un projecte concret, decideixi d'abandonar una excavació o passar la màquina excavadora per tal de sanejar el seu balanç econòmic. Però si pensem en termes empresarials tot això és possible, ja que la principal llei que mana l'estructura del mercat és la de maximització de beneficis.

La UAB va crear en el seu moment el Servei d'Anàlisis Arqueològiques, tant per canalitzar les necessitats de dins de la pròpia Universitat, com per oferir una resposta a una demanda social evident. Si no volem que la Universitat es mantingui isolada en el medi físic i social que li és propi, aliena de tot allò que l'envolta, no només ha de ser útil sinó que a més ha d'esforçar-se per implicar-se en el món en què viu. El nostre compromís concret passa per la conservació i recuperació de contextos arqueològics, per a la inserció d'aquests en línies i projectes de recerca, així com per la seva difusió i divulgació. Per aconseguir-ho hom requereix del suport decidit d'organismes com la CIRIT i de la creació d'ajudes i beques orientades a l'estudi del gruix d'informació provinent d'intervencions de salvament.

Per tant, no estic gens d'acord amb l'afirmació que *les universitats han entrat de ple en el mercat empresarial*, car els objectius són molt diferents. Si no estem d'acord amb la comercialització del patrimoni, com competirem en un mercat?

El primer punt que ens diferencia és l'ànim de lucre. Si bé les empreses que treballen sobre patrimoni necessiten de beneficis per poder subsistir i ésser competitives, les universitats i més concretament el SAA de la UAB no en necessita, atès que és la pròpia institució la que manté els investigadors/es. El meu sou i el d'altres professionals l'assumeix la Universitat i se m'exigeix per això una docència i una recerca. Les infraestructures necessàries per portar a terme el treball arqueològic són de la Universitat, com els laboratoris i espais que s'utilitzen.

Les universitats, a través dels seus recursos humans i mobiliaris poden assumir anàlisis, publicacions científiques i de difusió, és a dir, parts de l'anàlisi arqueològica que augmenten la qualitat dels treballs i pretenen satisfer la demanda social existent. Tanmateix inserim la major part dels treballs arqueològics que porten a terme els becaris/es i col·laboradors/es en projectes d'investigació i tesis doctorals, aconseguint d'aquesta manera racionalitzar el coneixement en benefici de tothom que, en definitiva, és qui manté a les institucions públiques i als professionals que en elles desenvolupem el nostre treball diari.

La Universitat davant del mercat laboral en arqueologia. Problemàtica actual i perspectives

Cristina Benet

D'un temps ençà s'ha produït un canvi substancial dins del mercat laboral de l'arqueologia. Aquest canvi ha vingut marcat per l'aparició i proliferació d'un seguit d'*empreses d'arqueologia* que sota diferents fórmules empresarials han anat assolint una quota força elevada d'aquest «mercado» potencial. Evidentment aquest fet ha anat lligat a la gran proliferació de les intervencions d'urgència motivades per una època de creixement de l'activitat constructiva.

Aquestes empreses varen sorgir, bàsicament, per dos motius: en primer lloc com a resposta a l'increment de la demanda de professionals qualificats. La manca de recursos humans de les institucions (Servei d'Arqueologia, museus, ajuntaments,...) ha propiciat la proliferació de les empreses, les quals gaudeixen d'una capacitat d'intervenció més ràpida, àgil i efectiva i millorant en la gestió i tramitació del patrimoni, i més quan, en els darrers anys, la major part de les obres han de ser finançades per empreses privades. En segon lloc, les empreses es van constituir, també, en un intent d'oferir estabilitat als professionals de l'arqueologia que fins a aquest moment es trobaven davant d'una situació laboral molt adversa i que, en la major part dels casos, tant sols els podia oferir feina uns pocs mesos a l'any.

D'aquesta manera l'arqueologia d'urgència s'havia anat convertint a poc a poc en la sortida laboral més assequible pels nous llicenciats de les diferents universitats catalanes, sortida que tan sols es veia com un camí per arribar a... A aquest mercat hi arribaven molts arqueòlegs, però les condicions adverses que s'havien de suportar esdevenien un garbell que reduiria el nombre de professionals dedicats a l'arqueologia, els quals davant les perspectives cercaven altres feines, vinculades o no a l'arqueologia.

Així doncs, les empreses d'arqueologia varen aportar una estabilitat a aquest mercat i oferiren als arqueòlegs la possibilitat d'integrar-se dins d'un grup de treball amb continuïtat.

Paral·lelament les universitats que, fins al moment s'havien dedicat gairebé exclusivament a les excavacions programades, en veure minvar ostensiblement els pressupostos institucionals cap a les intervencions programades, van començar a veure el gran potencial existent dins d'aquest nou *mercado de l'arqueologia*, que els podria permetre, d'una banda, obtenir recursos propis i, de l'altra, mantenir i disposar dels arqueòlegs acabats de llicenciar. Així, les universitats es van reestructurar per tal de poder competir amb aquestes empreses.

És a partir d'aquest punt on es genera el conflicte, ja que cal qüestionar-se si la missió de la Universitat

és aquesta o no. D'altra banda, també caldria plantejar-se, fins a quin punt aquestes iniciatives empresarials universitàries es poden emmarcar dins del mercat laboral amb igualtat de condicions i en quina mesura poden considerar-se alguna forma de competència deslleial.

Aquest darrer aspecte es planteja a partir que les universitats frueixen d'una infraestructura que en principi està dotada en concepte de material docent i que, per tant, com a fórmula empresarial no podrien utilitzar. Aquesta infraestructura es concreta en locals, material informàtic, telèfons, etc. que els permet, en principi, tenir uns costos més baixos que els de les empreses privades.

Paral·lelament, el món universitari gaudeix d'un prestigi i segell de garantia atès el seu caire institucional i el nivell acadèmic del seu aparell docent; prestigi que no és garantia de totes les seves intervencions, ja que els arqueòlegs que dirigeixen els treballs de camp, sovint no són els membres d'aquest aparell docent, sinó arqueòlegs amb molt poca experiència en treball de camp.

D'altra banda, poden disposar de mà d'obra a cost reduït ja que mentre col·loquen els nous llicenciats en direccions d'excavacions, també poden incloure-hi estudiants com a peons; estudiants que en alguns casos treballen sense sou. D'altra banda, el fet de «contractar» estudiants d'arqueologia com a peons és una pràctica molt comuna dins de l'àmbit universitari i que nosaltres, des del punt de vista professional, considerem poc ètica i molt alienant. Professionalment poc ètica perquè aquest personal no està capacitat per proporcionar el mateix rendiment laboral que els auxiliars d'arqueologia especialitzats, i alienant perquè rebaixa la capacitat professional d'aquests «arqueòlegs» potencials i no serveix perquè puguin assolir experiència en el treball de camp com a arqueòlegs, sinó tant sols com a peons.

A més, les empreses universitàries no poden contemplar l'oferta especialitzada d'auxiliars d'arqueologia (peons especialitzats) ja que aquesta figura laboral no existeix dins del món universitari. Per això, normalment, en les excavacions que dirigeixen hi incorporen peons de la construcció com a mà d'obra bàsica, en detriment de la qualitat i agilitat dels treballs d'excavació arqueològica.

De tota manera, la qüestió primordial és saber si aquesta és la feina de les universitats. Hem de partir de la base que les universitats són centres docents destinats a formar als alumnes en les matèries que s'hi imparteixen i a desenvolupar projectes d'investigació que, a mig termini, esdevinguin eines de treball i base de coneixement per als arqueòlegs professionals. Dins de la part de formació s'ha de tenir en compte la vessant teòrica d'aquesta i també la vessant pràctica. És a partir d'aquest punt on es genera el conflicte.

Pel que respecta a la formació teòrica aquesta no planteja cap problema, sempre i quan la política empresarial no absorbeixi els de per sí escassos recursos humans de la Universitat, mentre que aquest sí es genera en el punt de la formació pràctica.

Amb tot, tal i com ja han detectat moltes facultats de ciències i lletres, la formació pràctica no es pot assolir dins del marc de la Universitat, ja que aquest

confereix un caràcter fictici difícilment superable. És per això que aquestes facultats han optat, a través d'un seguit de Fundacions, per establir convenis amb empreses privades, convenis que permetien que els alumnes es formessin en la vessant pràctica de l'ensenyament i dins d'un mercat laboral real, durant la seva etapa formativa i immediatament després de la seva llicenciatura.

Aquest sistema de col·laboració ha funcionat al llarg de molts anys, i la Fundació Bosch Gimpera n'és un clar exemple de l'èxit assolit.

Davant de tot això cal plantejar-se per quina raó les nostres facultats no utilitzen aquest mateix sistema per tal d'oferir als seus alumnes la formació pràctica que els manca.

El problema s'aguditza, al meu entendre, per la part que respecta als nous llicenciats que són absorbits per aquestes «iniciatives empresarials universitàries» ja que els priven del contacte amb l'exercici de la professió fora del marc universitari. No oblidem que, tard o d'hora, aquests «professionals» potser s'hauran d'integrar a un mercat laboral del qual es trobaran desplaçats. A més, el grau d'experiència i la maduresa professional d'aquests nous llicenciats és molt bàsic, per això necessita d'un període intermedi, que es podria articular a través dels convenis esmentats, durant el qual pugui adquirir tots els coneixements i la facilitat de treball necessària per tal de poder afrontar satisfactòriament les demandes de l'arqueologia professional.

A aquest respecte la nostra experiència ens demostra com, actualment, el grau d'exigència de les universitats no esdevé un veritable sedàs sinó que com es diu «si la universitat no et diu no, ja t'ho dirà la vida». A la pràctica aquests convenis esdevindrien el darrer control d'aptitud professional i permetrien escollir i donar feina als millors professionals. La documentació del patrimoni de segur que ho agrairà.

D'aquest problema en som plenament conscients aquells de nosaltres que ja hem tingut alguna mena d'experiència dins del món laboral universitari i que després ens hem incorporat dins del món de les empreses privades.

Així doncs, la missió de les universitats és la de formar els professionals que s'han d'integrar dins del món laboral. Un món laboral que, necessàriament, ha de generar expectatives de necessitar d'aquests professionals. Si la mateixa Universitat es constitueix en una «empresa» que genera competència respecte de les empreses privades, podria succeir que aquesta iniciativa, a llarg termini, fes desaparèixer a les privades privant als professionals d'una sortida laboral que, ara per ara, és la més estable que es pot trobar.

Aquesta competència entre aquests dos mons (universitari i empresarial), no és la situació ideal que, al nostre entendre, s'hauria d'assolir. Com a productes del món universitari, s'haurien de trobar les fórmules per complementar i no contraposar, a partir d'uns interessos que són comuns. Si la Universitat ha de formar i investigar, les empreses privades d'arqueologia els poden aportar les dades necessàries per a dur a terme aquesta investigació, a més d'aportar un àmbit de treball apte per tal que els alumnes de les universitats puguin realitzar pràctiques de treball de camp (no oblidem que CODEX ja va dur a terme

durant 3 anys, i amb èxit, una iniciativa d'aquest tipus juntament amb la Universitat Central de Barcelona), i la possibilitat que aquests alumnes puguin ser absorbits, una vegada finalitzada la carrera, per aquestes empreses.

I tal i com ja es remarca dins de la proposta de debat, si la Universitat s'ha de dedicar a la investigació, perquè no ha de permetre que el treball de camp l'executin els professionals liberals que, no ho oblidem, han sortit de les mateixes universitats, i les empreses privades d'arqueologia si, tal i com proposem, es parla d'un treball en equip i complementari, és a dir, que part de la documentació extreta de les excavacions es pugui estudiar i difondre des del món universitari.

Per poder arribar a aquesta proposta de treball en equip és necessari que les universitats es transformin en centres d'emmagatzemament, processament i interpretació de dades (una activitat que incrementaria la formació teòrica de l'alumnat), que les empreses puguin treballar conjuntament amb aquestes universitats i que els professionals d'ambdós mons formin un equip de treball complementari. Així els arqueòlegs de la universitat podran tenir contactes directes amb el món empresarial i els arqueòlegs empresaris amb el món universitari.

De tota manera, l'arqueologia d'investigació no ha d'anar, únicament, lligada al món universitari, sinó que des de les empreses privades també es realitza i s'ha de realitzar investigació, i aquesta investigació ve avalada pels articles en publicacions i congressos que els membres d'aquestes empreses han presentat durant els darrers anys.

Amb tot, el potencial científic que pot oferir l'activitat quotidiana d'una empresa és tan gran que excedeix les necessitats d'aquestes empreses i pot oferir gran quantitat de material a investigadors aliens a aquestes, procedents o no de les universitats.

Finalment, cal remarcar que aquest aparent conflicte d'interessos entre universitat i empresa es pot solucionar, si existeix aquesta voluntat per ambdues parts, mitjançant una clara definició dels «espais» i la col·laboració, on cada part satisfaci, tant com sigui possible, les necessitats de l'altra.

El Servei Arqueològic de la Universitat Rovira i Virgili

Rodolf Cortés

El desembre de 1993 la Universitat Rovira i Virgili creava el Servei Arqueològic. Aquest Servei forma part del conjunt de serveis científicotècnics de què disposa la Universitat per tal de resoldre tant necessitats d'ordre intern com altres generades per peticions i projectes de fora de l'entorn estrictament universitari.

Altrament, la Universitat ha emfasitzat, d'antuvi, la conveniència d'oferir a la societat que l'envolta aquells serveis que pugui requerir i que s'escaiguin amb plantejaments científics, sempre que es disposi dels mitjans adients. És per això que la nostra Universitat, igual que altres d'arreu de l'Estat, disposa d'un seguit de serveis que abasten les dues vessants d'actuació a les quals ens referim.

Atesa la reconeguda importància del patrimoni historicoarqueològic de Tarragona, la investigació arqueològica ha estat, de temps, un dels camps d'interès capdavanters entre d'altres de transcendència científica i social que incideixen directament sobre el món que ens envolta.

Al fil d'aquestes consideracions voldríem reproduir el text de la memòria de creació del Servei Arqueològic de la URV en l'apartat d'antecedents:

«Dins de la cultura europea contemporània, l'arqueologia i la gestió del patrimoni històric constitueixen uns trets significatius de la gestió cultural de les nostres ciutats. Recentment la seva importància ha estat subratllada per la Llei d'Esponsorització, que reconeix el seu important espai econòmic, amb què facilita les eines de cooperació entre públic i privat. De fet, cada vegada més, exposicions, excavacions arqueològiques, restauracions, etc.,... constituïran projectes sectorials de gestió del patrimoni, finançats per diners privats en funció d'uns resultats públics o d'imatge.

»El problema que s'està ja ara plantejant és la dificultat que tenen les empreses privades de gestió cultural (màrqueting, gestió, cooperatives arqueològiques...) per afrontar els aspectes científics que implica el treball en la gestió del patrimoni. Tot això es resumeix en dos aspectes diferenciats: la necessitat de disposar d'eines analítiques modernes (laboratoris científics) i la necessitat de contextualitzar històricament el treball científic.

»Exemples coneguts en el nostre entorn cultural, brillants per la seva vessant empresarial, per exemple, importants empresaris que pràcticament compren la gestió de certes empreses fabricants de cultura, cauen en la caricatura científica per manca d'instrumental d'anàlisi i per no posar adequat accent en la reconstrucció històrica. Dos aspectes imprescindibles que necessàriament han d'acompanyar una gestió seriosa i professional del patrimoni històric (sobretot l'arqueològic).

»La Universitat Rovira i Virgili fins ara disposava del Laboratori d'Arqueologia com a eina d'intervenció per a respondre a aquest interès social. Aquest àmbit unificava la recerca científica amb l'activitat acadèmica plantejant importants limitacions per operar en un mitjà de lliure competència empresarial. Des d'aquesta perspectiva i atesa la demanda social que està creant el nou marc jurídic europeu, les àrees d'Arqueologia i de Prehistòria es proposen realitzar un salt qualitatiu important constituint un Servei Arqueològic que ofereixi eines d'anàlisi, de diagnòsi i d'intervenció en l'arqueologia, gestió i protecció del patrimoni històric.»

El Servei contempla diferents línies d'actuació que cobreixen bàsicament dues vessants diferenciades:

D'una banda, és una cobertura estructural per a les àrees de Prehistòria i Arqueologia del Departament d'Història i Geografia pel que fa a excavacions